

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Előfizetési díj.

Videkekre postán vagy helyben házhoz	
hordva:	
Egész évre	12 frt.
Félévre	6 frt.
Negyedévre	3 frt.
Egy órára helyben	1 frt.
Videkről egy hónapra előfizetést nem fogadunk el.	

Egyes szám ára 5 kr.

Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő napok kivételével.

Szerkesztői szállás:

Belkirály-utca szeglet trencsin-vár 7. szám hová a lap szellemi részét illető közlemények czimzendők.

Az értékesítési díjaztatnak.

Készletnek nem adnak vissza.

Kindó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

Hirdetési díjak:

Ötször használt garmond sor vagy anna tere 6kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30kr. Nagyobb és gyakori hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket felvesznek:

Bécsben: Oppelk Alajos (Wollzeile 22). Haasestein et Vogler
Wien
Wallfischgasse Nr. 10.

Nyitási díjak:

garmond sora után 25 kr. fizetendő

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A „KELET”
politikai és közgazd. napilap
1874. második fél évi folyamára.

„KELET” előfizetési ára:

Egy évre	12 frt.
Félévre	6 frt.
Negyedévre	3 frt.
Egy órára	1 frt.
Egyes szám ára	5 kr.

A lap szétküldésénél előforduló zavar kiküldése tekintetéből vidékről 1 hónapra előfizetést nem fogadhatunk el.

Az előfizetési pénzek, legegyszerűbben postai utalvánnyal kiadó Stein János könyvkereskedéséhez küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés után tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A „KELET” kiadóhivatala.

Kolozsvárt, oct. 14. 1874.

Visszatérünk a szász universitás ez évi ülészakának kérdésére.

A szászok ispánjának erre vonatkozó köriratát egyik közelebbi számunk közölte s annak praecis kifejezései, szorgos óvatossága eléggé jellemzi a kormány magatartását e kérdésben. A közvagyon mult évi kezelésének megvizsgálása, a jövő évi költségvetés megállapítása s e vagyonnal szorosban összefüggő kérdések megoldása — im a program, melyet a belügyminiszter, az ispán által, az universitás tanácskozásainak kitűz.

Teljesen correct program. A törvény szerint biztosított jog gyakorlása egész terjedelmében rendelkezésre bocsátatik, míg a csak vindicált, azonban de jure nem birt állítólagos jogok, a politiai actio jogai, épen oly teljesen kirekesztve e működés köréből, következetes összhangban a külügyminiszter idei februári enunciatiojával, sokat hányortogott, a parlament előtt váddal illetett, de ez általfeltelesen helyeselt felosztató leiratával.

Hogy ez a szász lapoknak inyére nincs, azon nem csodálkozunk, a „S. D. Tageblatt” eléggé s elégszer kimutatta már foga fehéret, hogy véleményét e kérdésben látatlanban kitálalassuk, — a Hermannstädter pedig néha állást foglal ugyan lapársával szemben, de — nekünk úgy tetszik — inkább bursalis, mintsem a principiumokra való tekintetekből.

A „S. D. Tageblatt” csak röviden utal a meghívó bevezetéseképen egyik korábbi cikkére, melyben az universitas egybehívásának hírére kifejté ez érdemben álláspontját s melyben igen megfoghatónak mondá, „ha az összeülő universitas tiszta és kétségbevonhatatlan jogát fentartja s nem adja fel az által, hogy aláveti magát egy rendeletnek, a mely ellen már oly erősen nyilatkozott.”

Hogy mennyiben tiszta és kétségbevonhatatlan ez a jog, a melyet az összes hazai sajtó, a magyar jogtörténelem, a kormány, a törvényhozás tényleg nagyon és kétségbevon s épen nem tart tisztának: azt a „S. D. Tageblatt” jobban tudja s tudhatja minálunk, de azt már mi is tudjuk s talán a colléga is, hogy e szavai egyenes felhívás a törvényes fensőbbiség iránt, engedetlenségre kényszeríti, hogy e fensőbbiség erővel is érvényt szerezzen törvényes rendeletnek, provocatio, hogy a renitenti ne csak saját hatáskörébe szoríttassék, hanem, talán, még maga e hatáskör is szűkebbre szabassék.

Ezt, vagy pedig általában a scandalumot kívánja a colléga?

Megérheti...

A másik szebeni újság már circumspectusabb tanácsot ad olvasóinak, hiveinek. Aggodalmát nyilvánítja ugyan is, hogy ha az universitas mindjárt elején politikai nyilatkozatokat tenne: azonnal megtörténne a felosztás s ez esetben a közvagyon feletti határozástól is elzárhatnák e törvényes forum; javasolja

tehát, hogy csak viseljék magokat a követ urak, egy elején szép csöndesen, intézzék el a közvagyon ügyeit s csak, ha e teendőiket bevégezték „csak akkor lehet merészelné az universitas bezárásának provocatását, a mi bizonynyal bekövetkeznék, ha politikai szökeleléseket próbálnának.”

Valóban, még az irigység sem mondhatja, hogy e jó tanács szörnyű mód „politikus” ne lenne, csak ne lenne oly felettebb naiv s ne inqulna dobbal (magyar) veréb-fogásra. Denique, a mint látszik, a mi szebeni collegáink egyik 19, másik egy hián 20, de még a Hermannstädter a maga együgyűségében arra számított, hogy kormányt és saját olvasóit e színlétt „jog-védelemmel” lépre csalja, addig amíg, a harcias pap-lap nyílt harcot kíván újolag is a kormánynak üzeni, természetesen, miután nem jár semmi veszélylyel. Igaz, az ő bőrére nézve nem; de vajjon népe, melynek zsírján bizik, nem váthatna-e meg joggal tőle, hogy jobb és eszélyesebb tanácsot szolgáltasson neki kölcsönben?

Mert hát a hálátlanság igen csunya dolga!

— Közigazgatásunk reformja. Az országgyűlés összeülése alkalmával a közigazgatás reformja tárgyában három javaslat fog előterjesztetni. Ezek: a városi főispánok megszűntetése, a kisebb városok bekebelezése s a háziadó bevezetéséről szóló javaslatok. A városi főispánok jan. 1-jével szándékeltatnak megszüntetni; a kisebb városok bekebelezése s a háziadó bevezetése jul. 1-jén menne végbe.

— A bankacta. Báró de Pretis már a mult hét elején kérdést intézett a magyar pénzügyminiszterhez, hogy a magyar kormány mily állást szándékozik elfoglalni a bankacta czélbavett helyreállításával szemben; és ez ügygel függ össze alkalmasint Beresny udvari tanácsos küldetése Budapestre. Ghyczy pénzügyminiszternek a magyar minisztertanács által jóváhagyott válasza már a mult hét második felében érkezett Bécsbe. Ebben, mint a „P. L.” közli, kijelenti a magyar kormány, hogy ha már a bankacta 14. szakaszának felfüggesztése Magyarország és a nemzeti bank között tényleg fennálló viszonyon mit sem változtatott, ennek annál inkább állnia kell a status quo ante helyreállításánál. A magyar pénzügyminiszter nem mulasztá el különben ez alkalommal a magyar pénzügyi érdekében némely aggálynak és várakozásnak kifejezését aoni. Báró de Pretis, jegyzi meg a „P. L.”, fölötte meg volt elégedve a magyar válaszal, és annak Magyarország kívánságait illető részére chiffrizott távsürgőnyt intézett Ghyczynek

Két rektori beszéd.

I.

Dr. Máchik Béla, lelépő rector beszámoló beszéde.

(Folytatás.)

Most áttérek a tanári kar létszáma és a tartott előadások rövid vázolására.

a) a jog- és államtudományi karban volt 12 rendes tanár, 1 tanító.

b) az orvosi karban a téli félévben, 9 rendes, 2 rendkívüli, a nyári félévben 7 rendes, 1 rendkívüli, 1 magán tanár, kik közül kettő egyszersmind mint helyettes tanár is működött

c) a bölcsészeti karban 10 rendes tanár, 2 nyelv-tanító, 1 gyorsírás tanító.

d) a mennyiségtan természettudományi karban 7 rendes, tanár 1 magán tanár, összesen a téli félévben 38 rendes, 2 rendkívüli, 1 magántanár és 4 tanító, a nyári félévben 36 rendes, 1 rendkívüli, 2 magántanár, 4 tanító és két helyettes tanár.

Ezekon kívül az orvosi karban volt 8 tanársegéd, 1 műtőnövendék, a math. természettudományi karban 5 tanársegéd.

Hirdetett téli félévben:

a) a jogi karban 25 tárgyból 89 óra.

b) az orvosi karban 31 tárgyból a gyakorlatok óráit is ide számítva 122 óra

c) a bölcsészeti karban 34 tárgyból 88 óra.

d) a mennyiségtan természettudományi karban 22 tárgyból gyakorlatokkal 92 óra.

A nyári félévben hirdetett:

a) a jogi karban 25 tárgyból 101 óra,

b) az orvosi karban gyakorlatokkal 24 tárgyból 120 óra

c) a math. karban 22 tárgyból 93 óra.

Mely előadások öt kivételével mind megtartattak.

Az egyetem tanfériainak irodalmi működését jelentésem töldeleka tünteti fel, e tekintetben csak ezen öröndetes körülményt tartom kiemelendőnek, miszerint az erdélyi muzeumegylet egy bár szerény terjedelmű közlöny alapítása által megnyitotta a terület helyben tudományos irodalmi működésre.

Minden egyetemnek a tanárokkal egyenlő jelentőségű tényezői a különböző tudományos intézetek; ezek között első, miután minden kart egyenlően érdeklí, a könyvtár.

Az egyetemi könyvtár, melynek eddig külön helyiségekben állott három része, u. m. az évi dotatióból szerzett könyvek, a volt jogakadémiai könyvtár és a Benigni-féle gyűjtemény most más egyesítve van, s f. évi oct. 1-sejéig 11,134 darabra szaporodott.

Az egyetem használatába ájtott erd. muzeumi könyvtár, összesen 3748 darabbal 34,156 kötet- és füzetre gyarapodott.

A muzeumi könyvtár részére a mult hónapban megvételre a több ezer kötetre menő gr. Csáky-könyvtár is, melynek állásáról miután csak közelebbi napokban lesz számba vehető, és berendezhető, nem szólhatók.

Az egyetemi könyvtár dolatioja évi 5000 frtból áll, hogy ezen évi dotatio mellett évtizedek folyása alatt sem lesz képes egyetemi könyvtárunk oda emelkedni, hogy az egyetemünkön képviselt tudománysszakok mindenikére a legbecesebb műveket kellő számban egyesíthesse, hosszasan feltegetni feleslegesnek tartom.

Az egyetemi tanács ezen sajnosan és mélyen érzett hiányon és bajon segíteni óhajtv a lefolyt két év alatt ismételt feltérjeztéseket tett a mngu. miniszteriumhoz: azonban a lefolyt tanévben, könyvtárunk csak annyit nyerhetett meg, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter önmaga könyvtárunk számára az Annales de Chymie et physique teljes folyamát a rendes dotation kívül megrendelhetni s árát 400 tallérban utalványozni méltóztatott, a fontosabb említett hiányt az erd. muzeum könyvtára melynek rendeltetésénél fogva az egyetemi könyvtár minden czéljának nem felelhet meg, csak némi részben pótolhatja, s még kisebb részben enyhíthetik a szükség folytonosan érzett kellemetlenségét a r. cath. lyceum, ev. református és unitárius collegium könyvtárai.

Az egyetemi és muzeumi könyvtár eddigi tiszti személyzete (a muzeum által fizetett könyvtárnok, írők és szolgál, s az állam által fizetett segédkönyvtárnok) nem lévén elégséges ily terjedelmű s közhasználat alatt lévő könyvtár kellő kezelésére, a lefolyt tanévben a létszám szaporítása iránt indokolt feltérjesztés tételtem.

Az egyetemi tanács eziránti részletes javaslata nem fogadtatott ugyan el: azonban ideiglenesen 3 dijnok és egy szolgál felvételre engedélyeztetett, s ez által a szükség némileg pótolva lett.

Ezen kevésbé öröndetes körülmények mellett egy könyvtárunkra nézve igen kedvező előhaladási mozzanatot is sorolhatok fel, nevezetesen, hogy a legközelebbi szünidő alatt az egyetemi és muzeumi könyvtár négy külön helyiségben állott alkatrészei az egyetemi épületben, a volt erdélyi főkörmányszéki levéltár Budapestre szállítása folytán megürült s az egyetem és erd. muzeum által kellően felszerelt helyiségben, egyesítettek, s valamint a tiszti személyzet számára 2 szoba, ugya 40 személyt kényelmesen befogadható olvasó terem, és a folyó iratok olvasására berendezett szoba butorral kellőleg el van látva. S még csak 10-12 napi megfeszített munkát kívánó rendezés szükséges, hogy a könyvtár az olvasó közönség számára megnyitható s naponként 5 órán át használható legyen.

Ez által az egyetemi hallgatóság tudományos önképzésére nézve, mely az eddig két helyen volt szűk és alkalmatlan olvasó szobában igen meg volt nehezítve, e tekintetben minden nehézség és akadály teljesen el lesz hárítva, miért az elismerésnek anynyi fáradozás által megérdemelt adóját, bármennyire tiszteljem is ismeretes szerénységét, lehetetlen, hogy ismételve le ne rójjam Szabó Károly tanár iránt a ki csakis nagy ügybuzgalma és lankadatlan fáradozása által hájhathat ez átköltözést oly csekély erővel oly rövid idő alatt végre.

Fölöttébb hozsura nyulna jelentésem, ha az összes egyetemi intézetek felszerelése, állapotára ki akarnék terjeszkedni, azért legfőképp csak általánosságokra szorítkozom. Az orvosi és a mennyiségtan természettudományi karban elhelyezett intézetek

folytatólagos felszerelésére a lefolyt tanévben eltekintve az egyes intézetek rendes évi dotatiójának felhasználását, melyet az erdélyi muzeum egyletnek gyűjteményei használatáért fizetett évi 5000 frt bért hozzá vesztük, nem üti meg a 10,000 frtot, a mult évben tett több megrendelésekkel együtt mintegy 20,000 frt lett felhasználva.

(Folytatás következik.)

II.

Finály Henrik ez évi rector széke-foglaló beszéde. Igen tisztelt kartárs urak!

Nemes ifjuság!

Nagyérdemű gyülekezet, hölgyeim! uraim!

(Vége)

Még régi és megalapított jó hírű intézetek is, megsínylik, ha azokat a férfiakat, a kiknek működése színhelyei, oly vétségekként vagy botlásokként, a melyeknek az intézetbeli teendőjökhez kevés vagy épen semmi köze, a legnagyobb nyilvánosság előtt nem csak kiméletlenül, hanem oly módon igyekeznek gúny és megvetés tárgyává tenni, a melynek okvetlenül káros visszahatása van nem csak az illetők személyes állására az intézetben, hanem merőben ártatlan tisztársaikra, sőt magára az intézetre is. Mennél inkább szenved az ily megtámadások alatt egy keletkezében levő, ifjú intézet. Mi köze az egyetemi tanárságnak avval, hogy valaki egy czimet követel magának, a mely talán nem illeti meg egész biztonsággal? Mintha bizony a czimkorság csupán az egyetemi tanárságnak volna kifolyása! Tetszett valakinek az időszaki sajtó után valamely ügyhöz némi elbizakodással hozzáfutni. Kétségen kívül nem lehetett szó nélkül hagyni, meg kellett róni nyilvánosan, engedjék meg még azt is, hogy kiméletet sem érdemelt az illető. De ha ez az illető történetesen kolozsvári egyetemi tanár volt az egyetemet se kellett kimélni? Hát az egyetemi tanárok körén kívül nem akad akárhány ember, a ki a legpöffeszkedőbb önteltséggel tolja fel magát bírájává az élveinek és holtaknak? Helyes, illő, méltányos, igazságos volna-e az ily egyén méltó osztorozásában épen hivatalos állását tenni bünbakká és pl. a katonát, a papot, az újságíró támadni meg az egyén helyett? E tekintetben is sok ellenes indulat mutatkozott egyetemünkkel szemben, a mely annál veszélyesebb, minthogy azok, a kiktől az ily támadások indultak, néha a legjobb hiszemben cselekedtek, nem csak azt nem gondolták meg, hogy az egyetemnek ártanak, sőt még olykor azt is hitték, hogy jót tesznek, hogy a tudomány ügyének használnak.

Csoda-e, kérdem, ha ily körülmények közt, az ifjuság nem tudul terméinkbe, és ha aztán az ellenséges indulat új alkalmat nyer rossz akaratu megtámadásainak folytatására, azt vetvén az egyetemnek szemére, hogy nincsenek hallgatói?

De itt már nem csak az egyetem, hanem Kolozsvár városa, sőt az erdélyi részek összes értelmisége ellen fordul a megtámadás. Azt mondják: az erdélyi részek értelmisége nem őrzi szükségét az egyetemnek és Kolozsvár tán legkevésbé volt arra való hely, hogy egyetem székhelye legyen. Komolyan beszélnek arról az eshetőségről, hogy egyetem más városba költözzék. Pedig bár hová költözik, ha nem adják meg neki a mi kell, virágozni nem fog.

Kérdessük, mi mind ezeknek a jelenségeknek az oka? Honnan származik az a rossz öntudat a mely mindezekben nyilvánul?

Okos ember minden bajnak az okát legelőbb magába szekta keresni. Legyünk tehát okos emberek, lássuk miben és mit hibáztunk? Tartsunk őszinte és alapos önvizsgálatot!

Hogy mindjárt az egyetem megnyitása után fizetésünk javításáért folyamodtunk a kormánynak, sok szemrehányást és gúnyt hozott reánk. De e tekintetben ma felemelt fővel nyíltan mondhatjuk ki az egész ország színe előtt, hogy a következmény nekünk adott igazat és azoknak nem vala igazot, a kik tarthatatlan és hiu ürügyek alatt megtámadták igazságos és helyesen indokolt kérésünket. Bétéjesedett az, a mit indokolásunkban jósltunk. Nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk és állíthatjuk, hogy tudományos tekintetben nem áll egyetemünk hátrább, mint budapesti idősebb testvére. Erről bizonyosságot nyújt a két egyetem leczkerendjének az egyben hasonlítása. A különbség csak az, hogy a budapesti intézet tanárfizetés, intézetek berendezése és felszerelése, a folyó beszerzések és költségek fedezésére való általánosságok, a tanszékek száma és felosztása tekintetében gazdagabban van ellátva. Ezek alapján jogosan mond-

hatta a budapesti egyetem mult évi rectora leszá-
moló beszédében, hogy azok a tanárok, a kiket a
minister a kolozsvári egyetemről áttett a budapes-
tihez, „előléptettek.” Neki igaz volt, noha mint
testvérintézet rectorától méltán megkövetelhetők
volna tőle, hogy kifejezését válogassa meg és ne te-
gye meg magát annak az igazságtalanságnak végre-
hajtójává és kibírdetőjévé, a melyet törvényhozás és
kormány elkövetnek a kolozsvári egyetemen. Mi e
tekintetben nem tehetünk magunknak szemrehá-
nyást. Mi tettel és szóval megkísérlettünk mindent,
a mit tehetünk, hogy ifjú egyetemünköt a sérelmet
távol tartsuk. Ma nyugodtan és határozottan mond-
hatjuk a minister szemébe, hogy ha a kolozsvári
egyetem ma nem csak nem mint egyetem, hanem
oly helyzetbe jutott, hogy a budapesti egyetem rec-
tora az ország színe előtt úgy nyilatkozhatik, mint-
ha a pesti anyaintézetnek valami fiókja volna, annak
egyenese az oka, mivel nem szükséges volt még
a törvényhozás előtt, hogy az az egyenrangúság, a
melyet a törvény szóval kimondott, tétlenség és gy-
akorlatilag is valóságos tény, igazsággá váljék.
Ha ebbeli engedékenységgel segítette az államnak
egyenébán ezer forintot megakarítani ott, a hol nem
lesz vala szabad takarékoskodni, kiszámíthatatlan
kárt tett vele abban a saját művében, a melylyel az
igazi tudománynak előmenetelét és felvirágzását
cséltozta.

De valljuk meg, hogy egy kis bűnünk van eb-
ben nekünk is. Köztünk is vannak, a kik csak fél
szívvel a mieink, csak fél szemmel néznek kijelölt
egyenese pályájokra. Szívük jobbik fele oda vonzódik
a főváros husos fakáihoz, felszemkő a budapesti
egyetem tanszékeinek ürléseit lesi. A vágyat nem
vehetünk senkinek rossz néven; de azt méltán kíván-
hatjuk, hogy a kolozsvári tanszéket ne tekintsek
csupa lépcsőnek, vagy legalább ne mutassák ki oly
világosan és nyíltan, hogy annak tekintik.

Más tekintetben, fájdalom, kénytelen vagyok
kimondani, még több bűnünk van abban, a mit ma-
gunk tettünk saját tekintélyünk aláadására. Nem aka-
rom felujtani azt a már félig-meddig elfelejtett ese-
tet, a melyben karfársaink egy része rosszul felfo-
gott buzgalomában nyilvános vitába bocsátkozott oly
körülmenyek között, a hol világosan láthaták vala,
hogy „et vincere inglorium et atteri sordidum.” Em-
litem csak azt, hogy lényegtelen véleménykülönbsé-
geket a szenvedély heve személyes ellenségeskedése-
ké keserítette köztünk, hogy némelyek sértett érzé-
kenysége nem állította a nyilvános vagy titkos fel-
adás soha sem helyeselhető fegyveréhez nyulni és
nem elégtételt, hanem bosszút keresni. Mutatok arra,
hogy még a legújabb időben is az egész közvéle-
mény színe előtt ugyiszólván tudományos vita folyt
le ügyfelek közt oly hangon, a mely világos tanu-
ságot tesz, hogy az illetőknél az igazság mellett
való dicsekvő buzgólkodás szenvedélyes ingerültség
hozzájárulta által sajnos vakbuzgóssággá fajult, a
mely mint rossz tanácsadó elfelejtett velők, hogy az
egyetemi tanár, mint olyan, nem csak a tudomány
kiváló képviselője, hanem a társadalmi rangfokozat-
ban is meglehetősen magas polcon áll és hogy ennek
következtében, hogy egy kitűnő államférfiunknak a
szavával éljek, kötelessége mindig gloriásköny-
vben járni. És itt van egy főmozzanat, a melyet lehetet-
len hallgatással mellőznöm.

A mikor egyetemünk létesült, valamennyinket
a minister ajánlatára bekövetkezett királyi kinevezés
helyeztette tanszékeinkbe. Mint alkotmányos állam-
ban természetes, a király csak szentesít, a valódi
kinevezés a ministeri ajánlat. Am a minister nem
csalatközhatalmat, mert nem mindenható. Néki is
részint írásbeli, részint szóbeli ajánlatok után kellett
indulnia. Az ily ajánlatok természetében fekszik,
hogy nem mindig teljesen megbízhatók; hiszen a
szabályszerű vizsgák alapján egyetemi karok tanár-
testületeitől adott tudori oklevelek — a legfensőbb
bizonyítvány és ajánlat, a melyet egyetem adhat —
se nyújtanak mindig elegendő bizonyítékot a felava-
tott tudományos képzettségéről és képességéről. A
minister tehát ily ajánlatok után indulva, tévedhet-
ett, megeshet, hogy egyik másik kinevezés sze-
rencsében üthetett volna ki. De, uraim, melyi-
künk tulajdoníthat magának hivatalosságot, jogot,
ennek megbíráására és megítélésére? Melyikünk
merheti kimondani, hogy ennek vagy amannak a
kinevezése el volt vétve, nem volt elvétve a másik
is? Hol állapodunk meg? Hiszen ha egy lehet el-
vétve, el lehet vétve valamennyi is! Higgyék meg,
hogy itt úgy áll a dolog, ha valaki audacter calum-
niatur, haeret ugyan semper aliquid, sed adhaeret
etiam, et quidem non parum, calumniatori.

(pro. S. Rosc. XXXI.)

Cicero azt mondja egyik jeles beszédjében:
„Tenuitas hominis eiusmodi est, ut dissimulari non
queat atque eo magis eluceat, quo magis oculatur.”
A mi ebben a vagyoni szegénységről van elmond-
va, még sokkal inkább áll a szellemi, a tudományos
szegénységről. Kiüti az magát annál inkább, mentől
jobbán igyekszik az illető gyengeségét palástolni.
Legyenek meggyőződve róla, hogy a ki nem tud
járni a lábán, elbukik, ha nem is vetünk gáncot
neki; de legyenek meggyőződve arról is, hogy ha
mi magunk kezdünk egymás ellen ily vádakkal és
gyanúsításokkal fellépni, legalább is épen annyit
ártnak az egyetemnek, mint a megtámadott egyén-
nek; a tanuló ifjúságnak pedig éppen nem fogunk

kedvet csinálni, hogy oly egyetemet keressen fel, a
melynek tanárai nyilván vetik egymásnak szemébe,
hogy tudatlanok, hogy nemképesek megfelelni tuda-
mányos feladatuknak.

Hogy e tekintetben a mi keblünkben történt hi-
ba és balfogás, tagadhatatlan. Ebbe aztán belefo-
gództak egyeseknek irigyei és ellenségei, magán
uton és a nyilvánosság terén rosszul palástolt kár-
örömmel rontottak neki az illetőknek, a mi még ma-
gában nem volt helytelen, mert, a ki nyilvánosság
előtt működik, annak vagy ügyelnie kell magára,
hogy megőrzésére méltó, gunnyal illethető ne cse-
ledjék; vagy el kell tűrnie, ha ily cselekvésért a
megérdemelt megrovás, e szégyenletes guny éri —;
de mohón kapra az alkalmon, a mely holmi sze-
mélyes ellenszenvet kielégítésére, holmi magánsérel-
mek megtorlására kínálkozott, megfélejtettek a kel-
lő mérséklétről és oly módon sujtották az egyént,
hogy az intézetnek is fájt. Én részemről az ily meg-
támadások szerzőit nem tudom, nem akarom az egye-
tem iránti ellenséges indulattal vádolni; de a tény
meg kell állapítanom, hogy akaratjuk ellenére ártot-
tak az egyetem jó hírnevének, megintgatták az egye-
tem iránt való jó reményeket, és közbevetve segit-
tették azokat, a kikben a rossz indulat valósággal
meg volt.

A legnagyobb bajunk azonban az, hogy a tör-
vényhozás és a kormány megfélemlítkeztek arról a lé-
nyeges különbségről, a mely van egy új alapítás és
valami létezőnek a fenntartása közt. Igaz, hogy a
budapesti egyetem is csak nem rég oly állapotban
volt, hogy tulás nélkül lehetett mondani, ott is új
egyetemet kellett létesíteni; ám meg is tett kormány
és törvényhozás sokat, nagyon sokat amaz intézet
felvirágztatására. A kolozsvári egyetem felállított-
ták a nélkül, hogy megalapították volna. Első fel-
szerelésére olyan összegeket szavaztak meg, a meny-
nyit a már felszerelt budapesti egyetem évi szük-
séleteire szoktak kivetni, vagy nem sokkal többet.
A kolozsvári egyetem szükségére nincs pénz! Hi-
szen oly csendben nyitották meg, vagy is helyeseb-
ben ejedték megnyitni, hogy Kolozsvár városa ha-
tárán túl alig hallatszott híre. Ha a külgügyi hiva-
tal körlevélben nem tudatja vala lételet, tőkélyesen
hiszem, hogy a külföldi egyetemek, a mikor vették
a mi nyomtatványainkat, a melyekből körülbelül
egyebet nem értettek, mint e feliratot: „Acta reg-
scient. Universitatis Claudiopolitanae,” ha történetesen
valamely tanfartásunknak nem volt ott személyes
összeköttetés, vagy a postabélyeg nem világosítja
fel, igen könnyen abba a tévedésbe eshetének vala,
hogy tán a hajdani Bithyniabeli Claudiopolis támadt
rel romjaiból és ott alapított valamely ázsiai despo-
ta egyetemet. Mit csináltak a németek a Straszbur-
gi egyetem alapításakor, mennyi hire van a most
megavilágított horvát egyetemnek kül- és belföldön! A
miánkról hallgattak és hallgatnak.

Nem vagyok különös imádója a külsőségeknek;
de még sem tagadhatom, hogy nem volt egészen
alapatlan az a régi mondás: „forma dat esse rei.”
Mi ma itt állunk, le- és fellépő hatóságai az egye-
temnek: rector, prorektor, dekanok, prodekanok. Két
éve, hogy fennáll egyetemünk, és még csak egy sze-
rény, szégyenségy jelenünk sincs, a melyről ránk
lehete ismerni; tarka vegyületben jelenünk meg,
ki ilyen, ki amolyan öltözkében, mintha nem is tar-
toznának egy testülethez. Még csak annyira se tud-
tunk menni, hogy pedellusunknak, szolgáinknak bár
mi egyszerű formaruhája legyen. Lényegtelen dol-
gok, mondhatná valaki; megengedem. De jellemző
bizonyossága annak, hogy elhanyagolnak. Azt mond-
ják: „nincs pénz!” És ezt akkor mondják, a mikor
a budapesti egyetemnek egyszerre 500,000 forintot
szavaznak meg egyetlen intézet felépítésére. Hiszen
ez egy épület homlokzatának díszítményeiből lehet-
ne megakartatni azt az egynehány ezer forintot, a
melyet mi sürgető szükségünk fedezésére kértünk és
a melyet tőlünk megtagadtak.

Azt vetik szemünkre, hogy kevés a hallgatónk.
Dicsekvés nélkül legyen mondva, van díszes tanári
karunk, és a tanári karban még hírneves férfiak
is, nem csak az őszbe vegyült idősök, hanem az if-
jak közt. Ismételve utalok lezakerendünkre, a mely-
lyel külföldi egyetem se szégyelhetné fellépni. Itt
bizony van alkalom nyitva a törekvő, tudomány-
szomjas ifjúnak, hogy magának alapos ismeretet, ko-
moly tudományt szerezzen.

Mért nem jönnek hát? Meg van annak a ma-
ga igen természetes oka. Legelőbb is meg kell gon-
dolni, hogy egyetemünk még csak két éves, két év
pedig igen rövid idő arra, hogy bármely intézet ma-
gának messze terjedő és vonzó jó hírt szerezzen.
Nem csak ujonnan alapított egyetemünk, régi egye-
temek ujonnan kinevezett tanárainál is lehet azt
észlelni, hogy eleintén kevés a hallgatójuk. A híres
Königsberger már elismert tekintély volt a tuda-
mányban, a mikor Heidelbergbe kinevezték, még is
4—5 hallgató előtt kezdte előadásait, és ma, a mi-
kor négy évi működése után mindenünnen jönnek
tudományszomjas zarándokok a világhírű mester hall-
gatására, 27 hallgatója van. Straszburi esete rend-
kívüli, ott a politikai tüntetés seregeltette egybe a
nagy számú hallgatósságot. Meg vagyok győződve,
hogy a zágrábi egyetemnek is sok hallgatója lesz,
mert a horvát ifjú már hazafiságból is a boni egye-
temhez fog ragaszkodni, még egy is, ha módja vol-
na oly külföldi egyetemet felkeresni, a hol világbi-

rű tudósok hirdetik a tudomány igéit. Nálunk épen
ezek a tényezők működnek ellenkező irányban. A
nem magyar ajku ifjúságot a nemzeti versengés tar-
lja távol; a magyar ajku — annál a régi hajlammal
fogva, a mely mindig „incuriosa suorum gens”-sé
tette a magyart — mihelyt van anyai módja, már
csak a híreért is elmegy külföldre vagy legalább
Budapestre. Mert tanulni lehet Kolozsvárt is; de
mulatni, élvezni és még sok mindent, a mit itt nem
akark elcsorolni, sokkal jobban lehet nagy város-
ban. A mi számunkra csak azok maradnak, a kik-
nek általában nincs módjuk; ezek is nagybárra ösz-
töndíjak után élnek.

Másodszor azért megyen az ifjú inkább nagy
városba, mivel átlagosan a házat nem tartó egyes
könnyebben és olcsóbban tud megélni, mint kis vá-
rosban. Nagy városban inkább is akad kereset a
szorgalmas és munkaszerető embernek. A nagy vá-
rosban székelő egyetemeknek e tekintetben roppant elő-
nyök van, és a hallgatók nagy száma nem mindig
kizárólagos érdeme az egyetemnek és tanárainak.

A budapesti és kolozsvári egyetem közti ebe-
li versenyben sokat nyom a két egyetem különbö-
ző felszerelése is. Nem ismétlem, a mit erről már
mondottam; csak azt teszem még hozzá, hogy még
az ösztöndíjak is, a melyeket az állam ad, Buda-
pesten 400, Kolozsvárt csak 300 frtosok.

Nem irigykedünk mi itt a budapesti egyetem-
re, és én legalább megamról elmondhatom, hogy so-
ha se választottam volna beszédem tárgyául e kel-
lemetlen összehasonlítást, ha a budapesti egye-
tem közelebből lelépett rectora számadó beszédje
egyenese ki nem hiv.

Azt lehet már most méltán kérdeni tőlem, hogy
hát mind evvel szemben mit csinálunk, hogy segít-
sünk a bajon?

Olyanoknak ismerem tisztelt ügyfeleimet, hogy
a tudomány működés tekintetében se tanácsomra
nem szorultak, se buzdításomra nincs szükségük.
Ezen a téren az egyenlőség a fővárosi egyetemmel
legalább is el van már érve, és bizom benne, hogy
az elismerés is megjő előbb, mint a hogy gondol-
nók. De más tekintetben igea is bátorodom egyne-
hány kérréssel fordulni hozzájuk.

Legelőbb is arra kérem, hogy bármi nehezen
essék is, igyekezzenek valamennyink közérdekében
lemondani a személyes magánviszályokról. Legyen
köztünk nemes verseny a tudomány terén, legyen
köztünk vita, — hiszen a vita deríti ki legbema-
rább az igazságot, a vita ad életet és érdeket a tu-
dományos vizsgálódásnak — de a vitát folytassuk
komoly hangon, folytassuk avval a higgadsággal, a
mely nem sért, a mikor csafol; a mely nem szid,
a mikor helyre igazít; a mely nem esik az iskola-
mester modorába, a mikor felvilágosít és tanít. Vi-
tákozunk elménk, de nem nyelvünk élével; igye-
kezzünk egymást nem legyőzni, hanem meggyőzni.
Igy aztán a nélkül, hogy egymást magasztaljuk, nő-
ni fogunk egymás által belátásban, tudományban és
tekintélyben; holott a szenvedélyes vita, a veszeke-
dés által egymást csak kisebbitjük. Nekünk egy-
mástól nincs mit irigyelnünk. Egyenlő tér nyílik
munkásságunknak, és egy kevés jó akaratall elfé-
rünk egymás mellett surlódás nélkül. Van nekünk
elég ellenségnünk és irigyünk az egyetemen kívül. Már
csak azért is kellene ápolnunk és fenntartanunk az
egyetértő ügyféli jó viszonyt egymás között, hogy
ne szerezzünk kielégítést azok kárörömeinek.

A második a mire Önöket kérem, az, hogy si-
muljanak a nemes város társadalmához. Egyik leg-
kitűnőbb tulajdonsága a talpra esett férfiak az, hogy
bele tudja magát találni minden helyzetbe. Higgyék
meg uraim, hogy itt mivel, értelmes és minden te-
kintetben jóvalvaló, sőt, a mi ránk nézve legfontosabb,
egyetemünk iránt kitűnő jó indulattal viseltető kö-
zönséggel állunk szemben, a melynek szokásaihoz
simulni mivel embernek nem csak könnyű, hanem
jutalmozó is. Nekem hihetnek, mert én is mint is-
meretlen idegen vetődtem ide, és noha huszonkét év
óta akárhányszor szenvedtem anyagilag és erkölcsi-
leg egyes kolozsváriak méltánytalansága és igazság-
talansága miatt, e város nekem szeretett, kedves ha-
zámmá vált, és még sokkal könnyebben válhatik
azzá Önökre nézve, a kik valamennyien sokkal ked-
vezőbb és szerencsésebb körülmények közt jöttek ide,
mint én.

A mi pedig ellenségeinket illeti, arra nézve
éppen kiváló szükségem volt, e két kérdést előre bo-
csátanom.

Nekünk mindenen előtt arra kell törekednünk,
hogy az az egyenjogúság, a melyet a törvény ki-
mondott, tényre váljék. A tanárok rangfokozatát
az államhivatalnokok rangsorozatában a kormány
megadja; nem szabad nyugodnunk addig, a mig az
egyenlő fiztést is meg nem adja. Sürgetnünk kell a
törvényhozásnak annak a törvényeziknek is a módo-
sítását, a mely a kolozsvári egyetem tanárait kizár-
ja a törvényhozó testület sorából, de a budapesti
egyetem tanárait bebecsátja. Nincs józan indok, a
mely a kolozsvári tanárok e kisebbsítését igazolhat-
ná. Hallatlan sérelem ez, a melyhez hasonló még
nem követett el alkotmányos állam parlamentje, oly
minden igaz ok nélkül, oly nagy tekintet érdemlő
testületen, a melyen egy tudományegyetem tanári
kara. Sürgetnünk és követelnünk kell egyetemi inté-
zeteink kellő felszerelését helyiségekkel és taneszkö-
zökkel. Ha valaha lehetett szó gyümölcsöző béfekte-

tésről, ez bizonyosan inkább lesz az, mint bármely
más. Nem igazságos, nem méltányos a közgazdaság
más ágában elkövetett hibákért és botlásokért a
tanügyet lakoltatni, a melyben szükmarkunknak len-
ni bűn!

Adja meg nekünk a törvényhozás és a kor-
mány azt, a mire szükségünk van, és a mi minket
megillet, és én bizom benne, hogy rövid idő múlva
a haza és a nemzet, a törvényhozás és a kormány
örömit fogja érni a kolozsvári egyetemnek.

Ime, tisztelt hallgatóim, ez egyszersmind rec-
tori programom is. Ügyféli egyetértés által megszi-
lárdítani a tanári kar erejét, e központosított erőre
támaszkodó nyomattékkal ismételve és nyíltan köve-
telni azt, a mi a törvény szava és a tudomány ér-
dekének helyes felfogása szerint minket megillet.
Ugyancsak a testületi összetartozásból folyó köles-
nösség és együtteség erélyével szembe szállani min-
den ellenséges megtámadással: de csak ott, a hol a
megtámadó érdemes rá; mivel emberekhez illő haj-
lékonya'ggal simulni a minket környező társadalom-
hoz, és az által biztosítani magunknak ennek a tá-
mogatását is, ezt óhajtom én, rectoraságom alatt —
kezdemenyezni.

Az akadémiai polgársághoz csak kevés szavam
van az irány, a melyben megindultak, helyes és
jó; tartsák meg! Régi szójárás az, a mely az ifjúsá-
got a haza reményeinek nevezi. Vegyék azt komo-
lyan! Önök azok a tanuk, a kik hivatva vannak bi-
zonyosságot tenni arról, hogy a kolozsvári egyetem
alapítása nem volt elhibázott tett; és adjon önök-
nek önértet, és buzdítsa önöket tudományos törek-
véseikben. Adja az ég, hogy maholnap büszkéik le-
hessünk, mi, hogy önök vezérei lehetünk a tadomá-
nyos pályán, és büszkéik lehessenek önök, hogy a ko-
lozsvári alma mater fiait voltak.

A tisztelt hallgatóságtól bocsánatot kérek, hogy
rectori megnyitóm oly kevés öröndetes dolgot fog-
lalt magában. Én kötelességemnek tartottam ezt el-
mondani, hogy menjen világá és tudja meg a ha-
za nagy közönsége. T. Quintus Capitolinus szavai
legyenek az én mentségem is: „His ego gratiora
dictu alia esse scio: sed ne vera pro gratis loqui,
etsi meum ingenium non moneret, necessitas cogit.
Vellem equidem vobis placere —; sed multo ma-
lo vos salvos esse, qualicumque erga me animo fu-
turi estis!”

És már most: quod bonum, faustum, felix, for-
tunatumque sit nobis, republicae literarum, regi et
patriae, et in primis huic nostrae almae matri Clau-
diopolitanae — az 1874—75 tanévet megnyitnak
nyilvánítom.

A szászok a megyék területi kér- déséhez.

(Folytatás és vége.)

A többségnek a Királyföld épségben maradása
és az egyetem fentartása iránt kifejezett kívánsága
nem igazolható tovább, mert ezen intézmények —
miként a kisebbség javaslatára általánosságban
érinti — esetleges történeti események szüleménye,
melyek az adott viszonyoknak és a czélba vett jobb
közigazgatásnak sehogys nem felelnek meg, minthogy
amaz intézmények a királyföldi lakosok egyenjogusa-
gát sértették, sőt tehetetlenné tették, a hogy ezt az
1873. évi mártius hó 1-én és 2-án Nagy-Szebenben
tartott román értekezlet főirata bővebben kimu-
tatja.

A mostani Királyföld teljes épségben maradá-
sa hátralépés volna az ország rész három nemzeti te-
rület korába, nyilvános tagadása volna a modern
állam szerkezetén alapuló egyenjogúság elvének.

Figyelemmel lévén a belügyminiszter ur ó
nagyemlétsége leiratában elének tűzött főkérdésre t.
i., hogy miként legyen kikerekítendő jelen törvény-
hatóságunk? úgy találjuk, hogy a kívánt feleletet
ama kérdésre csakis a kisebbség javaslatára ad-
ja meg.

Meggyőződésünk az, hogy a jó közigazgatás
czélja m. kir. belügyminiszter ur ó nagyemlétsége
által a javallott kikerekítés által csak akkor érhető
el, ha Nagy-Szeben városa egyuttal törvényhatóság-
nak kapesából kikebelezetvén, önálló törvényható-
sággá válik.

Nagy-Szeben város ezen kikebelezetése égető
szükségesség, mely még a szász városok patrimonia-
is korában a város és falvak között kifejlődött el-
lentetéségből ered, oly ellentétességből, melynek
párját az ország többi részeiben hasztalan keresnők.

Nagy-Szeben város régi időktől fogva igényt
formálván több község vagyonához és jövedelméhez
ezen községek vagyonkezelése fölött a köztörvény
értelmében folytatandó közgyűlési tárgyalásoknál
természeteszerűleg a követelő fél szerepét játszaná, mi
által okvetlenül megzavarva lenne azon összhangzás,
mely szabályszerű és a falusi községek érdekeit is
kielégítő közigazgatás czéljából fölötta kívánatos.

A város és szék között még most fennforgó
anomaliák és aránytalanságok, melyenek: hogy a vá-
ros (19000 lélekkel) a közgyűlésen ugyanannyi köö-
vet által van képviselve mint az egész szék (70000
lélekkel), hogy a város kommunális a szék
befolyása nélkül a város és szék tiszt-
viselőit egyedül maga választja, hogy a

tanács saját kebeléből inspectorokat küld ki a falusi községek kormányzására, hogy mindezen inspectorok összesen a tanácsot alkotják és ennél fogva a városban kénytelenek lakni, nem pedig illető kerületükben, hová utazásuk költséggel jár és a hol csak a város és egyetem procátorai gyanánt jelennek meg mindezen és soknemű más abnormis intézmények a város és falusi községek között oly surlódásokat idéznek elő, melyek mindkét fél javára csakis a város- a közös törvényhatósági kapcsolból kiválasztása útján szűnhetnek meg.

Van Szeben városnak ezen kívül sokféle olyan saját ügye, melynek ellátása nagyobb, bonyolultabb és költségesebb közigazgatási készüléket igényel; már pedig ennek főtartására a falusi községeket csak nem lehet igazság szerint kötelezni.

Különb Nagy-Szeben város bir elég móddal, hiszen az erdélyrészi szab. kir. városok sorában vagyoniilag kiváló helyet foglalt el, hogy magát, mint önálló törvényhatóság főtartassa.

Nagy-Szeben város kikebelezetése után Szabenszéknek azonban nem lenne módja, hogy közigazgatási költségeit a minister ur által előirányzott 10%-ból fődözhessen.

Bizonyágul szolgálhat e részben az eddigi tényállás, miként az Szabenszék 1873 évi költségvetési előirányzatában föl van tüntetve, mely szerint daczára az államaegélynek (adutum salariale) és az egyetem előlegezésének 1866-tól 1871-ig a falusi községek nem valának képesek a közigazgatási költségekhez említett években valamivel hozzájárulni, így történt azután, hogy a város által, majorizált kögyülés 1873-ban 36,212 frt 60 krnyi törvénytelen rovattal határozott, melyet a falusi Tözségnek Nagy-Szeben város részéről 1866 óta 2871-ig állítólag előlegezett közigazgatási költségek fedezésére fizessenek; de a falusi községek ezen összeget nem képesek megfizetni, sőt nem is akarják fizetni, mert említett költségek csupán a város által választott tisztviselők fizetésére lettek fordítva. Ebből is kitetszik, hogy a város és falusi községek között külön vizsály forog fön.

Ha még Talmács és Szélistye fiókszékek 11 közege lakossága állapotát tekintetbe vesszük, mely lakosság a szék lélek száma szinte felét teszi; ha megfontoljuk hogy érintett községek majorsági pénztárnak mi jövedelmük sincs, mivel a jövedelem még most is az egyetem által kezelt alapa folyj ha végül a határhavasi lakosság szegényes helyzetét nézzük, melyek semmi termő földbirtok nincsen: úgy tiszta fogalmunk lehet, hogy a mostani Szabenszék egyáltalában nem képes közigazgatási költségeit hordozni.

Tegyük föl, hogy Nagy-Szeben város ez időszereint 100,000 frt, a mostani falusi községek 200 ezer frt, államadót fizetnek, az ebből megterítendő 20,000 frt alig fődözhethet az 1870 évi 53. törvény-cikkben kijelölt tisztviselők fizetését és a közigazgatási többi költségeket.

A kormány valamint minden hazafi intentioja pedig az kell hogy legyen, hogy a közigazgatási költségeket már az állandó 10%-tól fődözhessük, minthogy a házi rovattal 10% kához folyamodás csak a képtelenség egyik jele volna.

Kötelességünknek nézzük továbbá Ujegyház, Szerdahely és Szász-Sebes szomszéd, egyenként alig 11,000—12,000 lelket számláló törvényhatóságok helyzetét is szemügyre venni, mely székeknek Szabenszékhez csatolását a minister ur ó nagyméltósága indítványozza.

Részletesebb számítás nélkül is világos, hogy nevezett törvényhatóságok egyike sem képes közigazgatási költségeit a maga erején hordozni és bajosan fog akadni ember, ki oly apró törvényhatóságtól, milyen például Szerdahelyszék, megkivánná, hogy egész tisztviselőkart tartson fön.

Ha tehát ezen apró törvényhatóságok főnmardása absolut lehetetlenségnek bizonyult, mi történjék velük? Vajjon nem tanácsosabb azokat a központhoz, Szabenszékhez csatolni?

Az elsoroltak alapján, úgy hisszük, mindenki meglehet győződve, hogy úgy könnyebb közigazgatás és kölcsönös támogatás, mint czélszerű kikerekítés és könnyített közlekedés érdekében fentmegnevezett törvényhatóságoknak és Nagy Szeben felé természetszerűleg grávitáló néhány megyei községnek Szabenszékkel összeolvasztása minden irányban kívánatos.

Remélve, hogy a magyar királyi belügyminister ur ó nagyméltósága a kisebbségi javaslatban kifejtett nézeteinket és indokainkat méltányolni fogja tisztelettel vagyunk

N.-Szeben, 1874. oct. 7-dikén.

Ardelean, Baca, Békéssi, Bologna, dr. Borcia, Brád János, Brád Péter, dr. Brote, Candora, Candrea, Cantoru, Cretiu, Cristea, Florian, Frates, Hannia, Hansu, Iuga, Lebu, Macarea, Macelar János, Maxim, Neaga, dr. Nemes, dr. Pacurar, Paulu, Petri, Popa ügyvéd, Popa János, Popescu, Popovits, Popu, Preda ügyvéd, dr. Racutiu, Román János, Remán Visarion, Román Zeno, Russu, Sacari, Stezár, Sztojka.

Berzenczey László utazásai.

(A bombayi „Times of India“-ból)
(Vége.)

Örvendezve ismét délnek fordult; kellő időben Yakub határát átlépte és Kashgarba jött. Természetes, hogy a yarkandiai meg orosz kémnek nézték és szokás szerint börtönbe vetették. Ma is ott rekedne, ha követésünk az emirnek módot nem nyujtana, hogyan kell megkülönböztetni a magyart az oroszról, az utazót a kémről. Yakub a foglyot két havi „sequestratio“ után Forsyth ur elé hozta, hogy ez, ki ismeri az európaiakat, mondja meg voltaképpen micsoda ember ez.

— Hiszi-e hogy orosz kém? kérdé Yakub. Forsyth ur constátálta, hogy nem orosz és a fogoly szabadon bocsáttatott és átadatott az angol követ-ségnek.

Az emir, hogy kémléstől ne kelljen tartania, elrendelte, hogy Berzenczeyt ne bocsássák át az északi határon, a szabadult fogoly engedelmek kért tehát, hogy követünket elkísérhesse délfelé. Forsyth ur. nyilván magasabb politikai indokokból megtagadta a kért engedélyt, hanem vezetőt és őszvört bocsáttatott a fogoly rendelkezésére. Berzenczey ur most ép úgy sietett, hogy az emir birodalmából kijusson, a mint előbb sietett, hogy oda jusson. Karakorum felé utazott.

Két havi fáradozások után Yarkandból Ladakhba érkezett, hol meglátta Molloy kapiányt. Innét aztán e szokott uton folytatta útját Bombay felé, miután ismereteit Közép-Ázsia viszonyairól és politikáiról tetemesen bővítette. Alig van a földön ember, kinek annyi tapasztalata volna arról, miként járnak el az oroszok, turkomanok, angolok azon ügyekben, melyeket a műveltségnek erre való haladása felszínre juttat. Egyáltalán ugyanazt a kérdést intézn Közép-Ázsiához, mit egy fiatal költő intézett az egész világhoz.

„Van-e benned csak egy jó is? élet, szeretet, halál, vagy mi?”

Ha nagyon sürgetnék, azt felelné, hogy a turkomanok nem oly rosszak, mint hitte volna. Máskülöben minden rossz e vidéken. Az emirről és ennek dicseretes óhajáról, hogy a művelt népekkel kereskedelmi viszonyba lépjen, Berzenczey ur nem sokat tart. Szerinte az emir csak azért irta alá a Forsyth ur által ajánlott szerződést, mert Yarkandban olosó a tinta; aki csak bejön ebbe az országba és mint orosz kém hüse nem jut, az megkaphatja a kért szerződést. Yakub aláír akár egy egész rakással, hogy magát, szomszédait és alattvalóit mulattassa. Ő előtte a szerződés ép annyit ér, mint Goresakoff herceg előtt a diplomatai ígéret. Közép-Ázsia földjén bőven terem a szóval üzött csalás. Berzenczey ur azon meggyőződésben utazik haza, hogy Yakub és Goresakoff egyformán fáradoznak azon nemes feladatban, hogy port szórjanak a brit oroszslány szeméi közé, s elrejtésük előle azt, amit ez ellenezne, ha tisztán látná.

A magyar Cassandra az angol híres missiók eredményeit nem tartja egyébként holdsugaraknál, amennyiben komoly politikai czél van kitűzve, a kereskedelmi szerződést, amely megkötöttet, pusztá amításnak tekintti.

Ami Oroszországot, a semleges területet, a polgárosodást és egyéb ilyeneket illeti, Berzenczey ur véleménye ezekben foglalható össze: Oroszország birni akarja Indiát, egy nap Yakubbal összeáll és a Karakorum szoroson oly haderővel fog ájtyni, hogy mindannyian, akik ama magas hegységek innenső oldalán vagyunk, összeszedhetjük majd sátorfánkat. A kilátás nem valami kecsegtető, de magyar barátunk cseppet sem kételkedik abban, hogy ez így van megírva a sors könyvében. Ha ezen oldalról fogunk tönkretétetni, nem mondhatjuk, hogy nem intettek bennünket már jó eleve. Legbővebb értesüléseket kapunk már számtalan jóstól és elég időnk van, hogy végrendeletünket megírassuk. Valóban többet is tehetnénk, a karakorum szoroson hadsereget küldhetnénk át, hogy szétzuzzuk az orosz sást azon fészekben, melyet kimért tervszerűséggel állít magának össze Közép-Ázsiában.

De a dolgnak van egy kis bibije; azon tájékon, hol Berzenczey ur egy emberrel és egy őszvérrel nem tudott két hónap alatt eligazodni, ott egy hadsereg nem birna boldogulni. Igaz, hogy az ellenünk nyomuló hadsereg első elhatározásának eleve színe ezen gondolat szintén vetne némi árnyékot, de a moszkovita oly hirtelen áll, hogy el lehet utak, hidak, élelem és egyéb oly dolgok nélkül is, melyeket a stratégiák manap szükségesnek tartanak a hadmozdulatokhoz.

Feljegyzésre méltó mégis, hogy Berzenczey ur, ki értelmes és képzett ember, azon szilárd véleményt képezte magának az Oroszország és Közép-Ázsiában látottak és a hallottakról, hogy az orosz hadseregek minden mozdulata Közép-Ázsia vad zord vidékein végső sorban oda céloz, hogy Indiában az angolokkal megmérkőzzék.

Ezen lehetőség ismerete nem árthat meg nekünk, csak fokozni fogja éberségünket. Korai, óvatos félelem a biztonság anyja; azonfelül kellemes érzet az, ha bensőleg meg vagyunk győződve arról, hogy nem fenyeget bennünket semmi veszély.

„P. N.”

NAPI HIREK.

Kolozsvár, októ. 14. 1874.

— Ő felsége a vallás s közoktatási magyar kir. miniszter ur előterjesztésére Szilágyi Dezső miniszteri tanácsost s K.-Fehérvár város országgyűlési képviselőjét a budapesti tudomány-egyetemhez a politikai tudományok előadására rendes tanárrá ki-nevezte.

— József főherceg ő fensége tegnapelőtt déli 12 órakor Brassóba érkezett s „a zöld fához“ címzett szállodába szállott.

— A közmunka és közlekedési m. kir. miniszter a gyula-fehérvári m. kir. folyam-mérnöki hivatalát folyó év november hó végével megszünteti.

— A kolozsvári m. kir. távirda igazgatóság értesítvénye szerint Berezenken a mai napon korlátozott nappali szolgálata állam-távirda állomás nyitott.

— Réthy Mór a kolozsvári egyetem ujonnan kinevezett természettani tanárának értekezését „a kerületekre redukálható felület-egészelek elméletéhez“ Szily Kálmán mutatta be a m. tudományos akadémia matematikai s természettudományi szakosztály közlekedési ülésében. Az értekezést a szakférfiak nagy figyelemmel hallgatták.

— Hymen. Dr. Molnár Antal országgyűlési képviselő s lapunk munkatársa, holnap délután 3 órakor tartja Szamosujvárt esküvőjét Simay Clementin k. a.-al, Simay Gergely kir. tanácsos, törvény-széki elnök bájakban gazdag leányával. Őszinte szerencsekívánatunkat e frigyhez.

— A Kolozs-doboka megyei néptanítók egy-lete f. évi rendes közgyűlését, a később közzé teendő program szerint, november 2—3 és 4-ik napjain Kolozsvárt fogja megtartani. Néptanítóink e derék egylete ezen közgyűléssel, 3 éves fennállása után új alakulás küszöbére lép s már csak ez okból is ohajtandó, hogy az egylet tagjai minél számosabban jelenjenek meg városunkban. A rendező bizottság a közgyűlés tartama alatt mintatanításokat és felolvasásokat, azonkívül taneszköz-kiállítást rendez, utóbbiban kiváltképpen arra lévő tekintettel, hogy a taneszközök és szerelvényeknek jól megválasztott gyűjteményében tiszta képét mutathassa fel mindannak, a mire az elemi népiskolák felszerelésénél elkerülhetlenül szükség van, s a mik emez intézetekben a tanítás céljára legegyszerűbbnek mutatkoznak. E vázlatos rajzból kitetszőleg is e közgyűlés nemcsak érdekes, hanem tanulságos is leend s így nem kétkedünk, hogy a népoktatás szerény bajnokaira is kiváló vonzerővel bírand.

— Szabó János alezredes s a m.-vásárhelyi 27-ik honvédszázalaj parancsnoka, az ottani sátor-tábor felállítás körül szerzett kiváló érdemei elismerésül a III-ik osztályú vaskorona-rendet nyerte.

— Richter János, nemzeti színházi karnagy ma jegyzé el Szitányi Mária kisasszonyt Dunapentelén. Áldás frigyükre.

— Szathmáry-Laczkóczy 25 éves emlékünnepé e hó 26-án lesz a budapesti nemzeti színházban. Laczkóczy 30 évvel ezelőtt lépett föl először a nemzeti színpadon, de közben néhány évet töltött a vidéki színezetnél s ez időszak kiesik a számításból. Ha pedig általában a színezetnél töltött éveit számítjuk, akkor körülbelül 50 éves jubilaumát kellene megülni, mert ő a színezetnél született, s már a pályában is szerepelt.

— A hírhedt brassói szász lövészünnepe. A Nemere annak idejében a brassói szász lövész-ünnepe botrányos oldalait híven feltüntette, s ezért a Magy. Polg. és P. N. meg is dorgálták a Nemere, s tulajdonképp mondhatók állításait. Most Tisza Lajos, az Alföld szerkesztője egy nyilatkozatot tesz közé, melyből kivesszük a következőket: „Személyesen jelen lévő a brassói szász lövészünnepeken, a legmélyebb megbotrányozással láttam és észleltem azon hazaáruló üzemeket, miket a magyar kormánytól bűnös könnyelműséggel dédelgett szász matadorok csak e néhány nap alatt is elkövettek. Saját magam hallottam, a lövölde termében rendezett banket egész tartama alatt azon számos toasztot, melyekben a legtöbben közülök a közös német hazáért „a közös anyáért“ s több ily hazaelenes czélukért poharat üritet tek. Magam halottam, s mély fájdalom s megbotrányozás fogta el szívemet, hogy ama bankett elnöke a „loyalis“ Wächter ur hivatalos felkérőntéseibe befoglalta Románia fejedelmét, de a kormány s nemzetről egyetleneg vendég sem emlékezett meg. Magam láttam, hogy a belügyminiszteri tilalom daczára egyetlen nemzeti lobogó külföldi szász, oláh, feketesárga volt, szóval haza és magyarellenes érzület nyilatkozatokkal találkoztam Brassóban mindenütt, hol a szászok összejövedele volt.”

— A zágrábi egyetemnek e hó 18-diki ünnepélyes megnyitása a m. tudományos akadémia, a budapesti, kolozsvári, berlini, prágai, modenai, és leydeni egyetemek küldenek küldöttséget. Az akadémiát képviselni fogják: dr. Pauler Tivadar, doctor Wenzel Gusztáv, dr. Toldy Ferenc és Traknói, a bubapesti egyetemet: dr. Apáthy, dr. Tély Iván és dr. Hornig báró, a kolozsvári egyetemet — mint halljuk — Findly Henrik rector s dr. Kánitz Ágoston tanár, a berlini egyetemet: dr. Gneist prorektor.

— Az említettük brassói borzasztó családi dráma előidézőjének végtárgyalása e hó 9-én tartott meg Brassóban. Bräuer Henrik, a 19 éves vádlott a végtárgyalás folyama alatt is ismétlé az elővizsgálat folytán tett vallomását, melyszerint idősb ívéré Károly segélyével, ki tudvalevőleg sept. 21-én anyját, testvérét és Viktor ívéré meggyilkolta, főnöke kereskedéséből legkevesebb ezer frt értékű áru lopott. A lopott árucikkek egy részéből vádlottnak anyja és testvére ruhát és fehérneműt készítettek, melyek aztán egyenként a zálogházba vándoroltak. Ezenkívül azonban még feldolgozatlan se-lyem, gyapju, vászon és schirting maradványok is zálogosítottak el; azonban a lopott árucikkek tőmege a vizsgáló bíróság által a Bräuer féle lakás kéményében találtatott meg. Az elzárkosított és feltalált áruk 800 frtra becsültetnek s részben a károsultnak visszaadattak. A törvényszék vádlottat a számtalan általa elkövetett lopásért az ügyészség indítványa folytán, két évi, hetenkint egyszeri börtönel sulyosbított börtönre ítélte.

— Károly romániai fejedelem e hó 12-én a brassói indóházhoz érkezett. A brassói polgárok ő fenségét tiszteletteljes „éljen“-ekkel fogadták. A fejedelem ez őszinte ovatot örömmel vette, s rövid ott mulatás után tovább folytatta útját Sinaiba.

— Az osztr.-magyar északarki expedíciójának tagjai dr. Kepes Gyula és Payer Gyula a magyar földrajzi társulatnak e hó 19-én tartandó felolvasó ülésében előadást fognak tartani, első az expedíció és különösen annak visszavonulása történetéről magyarul; utóbbi a sarkvidéken felfedezett szárazföldről németül.

— Az „Otthon“, szépirodalmi és ismeretter-jezőtő havi közlöny első füzetét vettük. Szerkeszti és kiadja Závodszy Károly, a munkatársak sorában ott látjuk a fiatalabb írók legjobb erőit. A havonként hat ivre terjedő füzetekben megjelenő vállalat kizárólag a magyar irodalom művelését tűzte ki céljául s ezért mind csupán eredeti dolgozatokat közöl, az első számból itélve: tapintatos egybeállításban. A kezünk alatti füzet érdekes tartalmát a következő közlemények teszik: Történelmi és irodalmi emlékeink, a Szerkesztőtől; Kiadatlan költemények Petőfi Sándortól (I.—VI. az Athaeneum diszkidásából részint kihagyva, részint csak kihagyásokkal közölve); Thales csillaga, egy igen sikerült elbeszélés László Mihálytól; A nők társadalmi helyzete György Aladártól; Irodalmi arcképek (I. Arany János) Vidortól; Alvajáró, költemény, Endrődi Sándortól; Rómeo és Julia, egy öreg színész elbeszéléséből, Törzs Kálmántól; A Petőfi diszkidás, Bartók Lajostól; Tárca: Uton, Láng Lajostól; Értésítő (Budapesti szemle, Petőfi kiadatlan költeménye); Az aradi színház. A változatos tartalom elég ajándék e jól indult vállalat javára. Előfizetési árak egész évre 8 frt, félévre 4 frt, évenyegyre 2 frt. Kiadó Ká-kay Lajos, könyvtár Budapestben.

— Gyilkossági kísérlet. A mantuai vár parancsnoka Eederici Marchese tábornok e hó 1-én kertészét a szolgálatból elbocsátotta s este a kertbe ment megvizsgálandó, vajjon az elbocsátott készül-e eltávozni és pedig a kert gyümölcs nélkül. Itt a kertész egy pár lépésnyi távolból egy pisztolyt sü-tött el a tábornokra s őt arczban sulyosan megsebesítette. E hó 2-án hét sérült vettek ki s a többiek is kivételnek, ha a tábornok állapota megengedi. Valjon a balszemét elvesztette-e, még e hó 3-án meghatározni nem lehetett. A kertész befo-gatott.

KÖZGAZDASÁG.

— A déési piac árai oct. hó 8-dikán ausz. mérő Tisztabuza 5 fr. 20 kr elegybuza 4 fr. 80 krajczár, rozs 3 forint 20 krajczár zab 1 frt. 20 kr pityóka — frt — kr. Egy mázsa szalonn — frt — kr. Egy font disznózsir 70 kr. Egy kupa borsó 24 kr. lencse 24 kr. paszuly 28 kr. Egy mázsa kenyérliszt 13 frt Egy font marhahus 15 kr.

— A szamosujvári piac árai oct. hó 7-én 1874. Alsó ausz. mérő. Tisztabuza 4 frt 80 kr. Rozs 3 frt — kr. Elegybuza 3 frt 80 kr. zab 1 fr. 40 kr. Széna 2 ft. — kr. Egy öl fa 36 hüv. hosszu 9 frt. — kr. Marhahus fontja 16 kr. Konyhaliszt 11 kr. Borsó mérője —. Lencse —. paszuly — kr.

— A gy.-fehérvári piac ára oct. 10-dikén 1874. A. ausz. mérő Tisztabuza 4 frt 35 kr, elegy-buza 3 frt 25 k. rozs 2 frt 75 kr. kukoricza — ft. zab 1 frt 50 kr. pityóka 1 frt 50 kr. Egy mázsa szalonna — ft — kr. Egy font disznózsir 60 kr. egy kupa borsó 18 kr. lencse. 20 kr paszuly 16 kr. Egy mázsa kenyér liszt 12 frt Egy font marhahus 20. Egy mázsa széna 1 frt 60 kr. Egy öl tűzifa kemény 10 frt. 60 kr.

Távirati tudósítás a bécsi tőzsdéről

Oct. 13-án 5% Metalliques 70.15 frt. Kamat —. — 5% Nemzeti kölcsön 74.25 frt 1860, Kölcsön 107.50—, —. Bankrészvény 986 Hitelintézeti részvények 243— London 109.90 ft. st. Éziszt 103.80 Cs.kir. arany 524½ Napoleondor 8.83½

Urbéri kötvények: Magyarországi 77.—. Te-mesi 76. Erdélyi 7450. Horvátországi 7975

Felelős szerkesztő: Szász Béla

